

Flere jobber er jobb nummer én

Taler

Siv Jensen

Dato

3 mars 2016

Sted

Oslo

Omstendigheter

Innlegg på YS inntektspolitiske konferanse

1 Vi har lagt bak oss et krevende år. Oljeprisen er mer enn halvert det siste halvannet året, og det har gitt nye utfordringer for flere næringer. Vi har fått meldinger om nedbemanning, permitteringer, skip i opplag og stans ved ulike produksjonsanlegg.

5

For de som mister jobbene sine eller blir permittert, oppleves dette veldig dramatisk. Man er vant til å være etterspurt, man har økonomiske forpliktelser og plutselig begynner det å stoppe opp. For veldig mange oppleves det også som en belastning ikke å være del av et jobbfellesskap, arenaen hvor man bidrar til fellesskapet, bruker sine evner og hvor vennskapsbånd knyttes.

10

Det preger også bedriftene som må nedbemanne. Evnen til omstilling i arbeidsmarked, næringsliv og offentlig sektor vil bli satt på prøve fremover.

15

I slike tider er det inntektspolitiske samarbeidet mellom partene i næringslivet og Regjeringen særlig viktig. Å være her i dag og snakke med dere, er med på å gi meg beslutningsgrunnlag for regjeringens videre arbeid med å kjempe mot arbeidsledigheten, og å styrke konkurransekraften for norske arbeidsplasser.

20

Regjeringens hovedsatsing nå er å bidra til at flere jobber beholdes og at flere jobber skapes. Og vi har vært tidlig ute:

25

I juni endret vi permitteringsreglene. I august la vi frem en pakke knyttet til ungdomsledighet og vi tilførte Innovasjon Norge 100 millioner ekstra til Sør- og Vestlandet.

I statsbudsjettet la vi frem en kraftfull og målrettet tiltakspakke på 4 milliarder

30 for økt sysselsetting. I tillegg øker budsjettet innsatsen på mange områder som også vil stimulere aktiviteten og sysselsettingen i økonomien.

Budsjettet bidrar vesentlig til å få fart på økonomien og til økt etterspørsel etter arbeidskraft, og inneholder både kortsiktige og langsiktige tiltak.

35 4000 nye tiltaksplasser - 1000 av dem forbeholdt unge - gir hjelp til flere på veien tilbake i arbeidslivet.

40 Satsingen på forskning og utvikling gir en viktig støtte til arbeidet bedriftene må gjøre. Et lavere skattenivå gir kraft til eiere og gründere til å investere i ny verdiskaping og arbeidsplasser.

Rekordsatsing på vei og bane, gir ikke bare arbeid til mange - men svarer også på ett av næringslivets fremste behov også fremover: Bedre infrastruktur.

45 De delene av landet som nå opplever en vekst i arbeidsledigheten, skal føle seg trygge på at helheten i budsjettet for 2016 fortsatt ivaretar behovet for arbeid, aktivitet og omstilling.

Samtidig endrer vi regelverk det hvor det er nødvendig:

50

Ordningen med bedriftsintern opplæring er utvidet fra 13 til 26 uker. Noe som har vært etterspurt av partene.

55 Vi vil også endre reglene for dagpenger og utdanning. Dagpenger skal gi midlertidig inntektssikring til reelle arbeidssøkere og som en hovedregel ikke brukes til å finansiere ordinær utdanning. En rekke saker har vist at regelverket kan være for firkantet når arbeidsledige ønsker å ta deltidsutdanning.

60 Arbeidsministeren har lagt fram en lovproposisjon for å rydde unna en del av urimelighetene som er der. Målet er å gjøre det lettere å kombinere utdanning med dagpenger og bedre mulighetene for å etablere egen næringsvirksomhet med dagpenger.

Fjoråret var tøft, og prognosene viser at vi også har et krevende år foran oss.

65

Da vi la frem statsbudsjettet i fjor høst, la vi vekt på at de økonomiske utsiktene

er annerledes enn vi har vært vant til de siste 10-15 årene.

70 Perioden etter tusenårsskiftet var preget av kraftig inntektsvekst fra petroleumseksporten, lav prisvekst på importerte varer og sterk oppgang i etterspørselen etter varer, tjenester og arbeidskraft i fastlandsøkonomien. Det var med andre ord en periode med sterk medvind for norsk økonomi.

75 Den sterke medvinden har avtatt.

Vi har lenge vært klar over det fremtidige behovet for omstillinger. Men det kraftige oljeprisfallet har fremskyndet og forsterket omstillingsbehovet. Vi er ved et vendepunkt. Vi er på vei mot en ny normal for norsk økonomi.

80 I de vurderingene som ble gjort i fjor høst, så vi for oss at den økonomiske veksten ville ta seg opp i år og videre opp neste år. Det ble lagt til grunn at arbeidsledigheten ville nå toppen i år. Siden har oljeprisen utviklet seg enda svakere enn det vi så for oss, og den har vært under 30 dollar per fat. Det gjør
85 situasjonen mer akutt for petroleumsrelaterte næringer, med fare for tilsvarende større utslag i norsk økonomi.

Utslaget dempes av at kronekursen har svekket seg kraftig. Det er en stor fordel for både leverandører til oljevirksomheten, eksportbedrifter og andre bedrifter
90 som møter konkurranse fra utlandet i det norske hjemmemarkedet. Selv om det kan ta noe tid, vil svakere kronekurs gir økt inntjening og økte muligheter i mange virksomheter.

Allerede ser vi at fiskerinæringen setter nye eksportrekorder. Vi ser også at den lave kronekursen har vært en «buffer» for prosessindustrien.

95 I første omgang må vi likevel være forberedt på at fallet i oljeprisen vil veie tyngst. Utsiktene for den nærmeste tiden ser derfor noe svakere ut enn i fjor høst. Det ligger likevel an til moderat vekst i norsk økonomi, men det er betydelig usikkerhet om utviklingen.

100 Økonomiske tilbakeslag er gjerne forbundet med nedgang i sysselsettingen. I oljenæringen og leverandørnæringer som verfts- og verkstedindustrien har sysselsettingen avtatt siden oljeprisen begynte å falle (de to røde linjene i figuren). Tilbakegangen i petroleumsrelaterte næringer trakk sysselsettingen noe
105 ned mot slutten av 2015. På årsbasis økte sysselsettingen likevel med 16 000

personer fra 2014 til 2015. Drøyt halvparten av oppgangen var jobber i privat næringsliv. Blant annet hadde bygg og anlegg og overnatting og servering god vekst.

110

Vi ser det samme mønsteret i arbeidsledigheten. Økningen i ledigheten har kommet på Sør- og Vestlandet (de blå feltene i venstre figur). Det samsvarer nærmest fullt ut med de fylkene hvor sysselsettingen i oljerettet virksomhet er størst (de blå feltene i høyre figur). Men i resten av landet ser det foreløpig bedre ut. I Oslo er det færre ledige nå enn da oljeprisen begynte å falle i 2014. Og vi kan registrere at ledigheten går ned flere andre deler av landet og i sektorer som ikke er olje- og gassrelaterte.

120

Mange av de som nå mister jobben, er dessuten sterkt ønsket andre steder og i andre bransjer. Det er bra! I en tid med omstilling og til dels stor geografisk variasjon i tilbudet av jobber, blir derfor en av de store utfordringene i 2016 å sørge for at de ledige jobbene og de arbeidsledige finner hverandre. Vi må derfor være varsom med ordninger som bidrar til at folk blir gående på vent i næringer som over tid likevel vil måtte omstilles.

125

En god sikring i form av dagpenger må være førstelinjeforsvaret. Krav til mobilitet og til å være aktive søkere i dagpengeregulverket må praktiseres etter hensikten. NAV spiller en viktig rolle i dette arbeidet. Vi har varslet en gjennomgang av NAV, blant annet som en oppfølging av Vågang-utvalget.

130

Samtidig er det viktig å understreke at tilbakeslaget kan bre seg. Mange opplever nå utrygghet for jobbene sine. Det gjelder selvsagt særlig folk som jobber i petroleumsrelaterte næringer, men også for andre kan utsiktene på jobbmarkedet oppleves som mer usikre. Det kan gjøre at folk er mindre villige til å bytte jobb og at bedrifter er mindre villige til å ansette nye.

135

For meg er ikke arbeidsledighet bare tall, prosenter eller statistikk. Det er enkeltskjebner. Personer som mister jobben. De mister arbeidsfellesskap, kolleger og ikke minst inntekten som finansierer familiens utgifter.

140

Det er også tungt for ledere som må gi beskjeden til noen av sine ansatte at jobben forsvinner. Det er tungt for eieren, som ser at det han har skapt reduseres og taper verdi. Arbeidsledighet bringer med seg mye vondt. Derfor er det viktig for meg som finansminister å formidle at Regjeringen har høy

beredskap og følger utviklingen nøye. Hvis situasjonen krever det, kan vi reagere raskt.

Når dette er sagt, er det ikke noe tvil om at situasjonen så langt fremstår som
150 vesentlig bedre enn etter det store oljeprisfallet på midten av 1980-tallet. Den
gang var det ikke bare oljeprisen som pekte bratt nedover, men også det private
forbruket etter lånefesten de forutgående årene. Figuren viser økningen i den
registrerte ledigheten (i prosentenheter målt fra bunnpunktet) sammenliknet
med to tidligere tilbakeslag i norsk økonomi. Økningen har så langt vært
155 beskjeden, og den har nesten utelukkende vært begrenset til én næring.

Den mest påfallende forskjellen fra tidligere tilbakeslag er at sysselsettingen
denne gangen har holdt seg oppe. Som vi så i sted, har halvparten av veksten det
siste året kommet innenfor privat virksomhet. Det er viktig. Grunnlaget for
160 fremtidig vekst og velferd ligger i en sterk privat sektor som har mange ben å stå
på. Det er et sentralt mål for regjeringens politikk.

Så hvorfor har det foreløpig gått bedre denne gangen? Jeg mener svaret i stor
grad ligger i at vi har fått etablert et system og en arbeidsdeling i den
165 økonomiske politikken som virker godt og som bidrar til stabilitet. Dette
systemet er kanskje ikke så synlig, men har avgjørende betydning for hvordan vi
takler usikkerhet og skiftende økonomiske forhold.

Med innføringen av inflasjonsmålet for pengepolitikken og handlingsregelen for
170 finanspolitikken i 2001, ble samspillet i den økonomiske politikken også endret.
I stedet for å skyve byrder over på hverandre, kan de ulike politikkområdene i
dag virke sammen.

Norges Bank skal ikke lenger sette renten blindt for å styre kronekursen, men
175 renten settes med sikte på lav og stabil inflasjon. Da vil det også ofte være slik at
Norges Bank kan stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting. Går det
bedre i økonomien, med utsikter til høyere pris- og kostnadsvekst, settes renten
opp. Og er den økonomiske veksten svak, med lav inflasjon, settes renten ned.
Pengepolitikken blir dermed en viktig støtdemper i økonomien, og
180 pengepolitikken er i dag førstelinjeforsvaret i stabiliseringen av norsk økonomi.

Regjering og Storting har ansvaret for en velfungerende velferdsstat, med
langsiktig bærekraft i statsfinansene og et rammeverk som bidrar til effektivitet i

185 økonomien. Det ligger i dette at finanspolitikken må holde tilbake for å slippe frem et privat næringsliv - en for omfattende stat vil kvele konkurranseevnen til norsk næringsliv.

Partene i arbeidslivet har også en viktig rolle. Når de er rimelig trygge på hva
190 inflasjonen blir, er det lettere å forhandle lønn. Og de vet at når de avtaler lønnstillegg, bestemmer de i realiteten om sysselsettingen over tid blir høy eller lav. Det gir riktige signaler.

Med et slikt rammeverk og arbeidsdeling i den økonomiske politikken står vi
195 langt bedre rustet enn vi gjorde for 30 år siden. Forskjellen mellom pengepolitikken på 1980-tallet og nå illustrerer dette godt. Figuren viser hva et lån koster etter skatt og prisvekst. Etter oljeprisfallet i 1986 måtte renten holdes høyt for å stabilisere kronekursen og temme lønns- og prisveksten som hadde bygd seg opp. Realrenten økte kraftig i en periode med meget svak utvikling i
200 økonomien. Det forsterket tilbakeslaget, og etter hvert fulgte bankkrise og høy arbeidsledighet.

I de to siste tilbakeslagene har rentesettingen vært helt annerledes, siden pengepolitikken nå styres etter et inflasjonsmål. Det har bidratt til en bedre
205 økonomisk utvikling.

Vi har nå kraftfulle støtdempere i norsk økonomi som bidrar til å minske konsekvensene av oljeprisfallet. Pengepolitikken er førstelinjeforsvaret i stabiliseringen av norsk økonomi. Norges Bank har satt ned styringsrenten til et
210 rekordlavt nivå, og bankene har fulgt etter.

Samtidig har kronen svekket seg markert, og partene i arbeidslivet har tatt ansvar og bidratt til lavere lønnsvekst. Samlet har den kostnadmessige konkurranseevnen til norsk næringsliv dermed bedret seg kraftig.

215 Det kan ta litt tid før bedret lønnsomhet i konkurranseutsatte næringer slår ut i høyere aktivitet. Produksjonen i enkelte konkurranseutsatte næringer har likevel allerede tatt seg markert opp. Også eksportvolumet fra fastlandsøkonomien har økt, tross fallende etterspørsel fra internasjonal petroleumsvirksomhet.

220 En svakere krone og bedret konkurranseevne er den kraftigste medisinen vi har å by på for å få til den nødvendige omstillingen i norsk økonomi. Men vi bruker

225 også finanspolitikken aktivt for å dempe tilbakeslaget i økonomien og lette nødvendige omstillinger.

Hadde jeg sommeren 2014 bedt mine rådgivere om råd til hva vi skulle gjøre dersom oljeprisen stupte, ville de nok ha svart at svakere kronekurs og moderate lønnsoppgjør var det beste som kunne skje.

230

Det var også svaret fra Holden III-utvalget som la frem innstillingen sin i desember 2013.

235 Det kraftige oljeprisfallet gjør det nå nødvendig å styrke vårt konkurranseutsatte næringsliv. Utsiktene er blitt mindre lyse, og vi må tilpasse oss et lavere kostnadsnivå. I det gamle fastkursregimet måtte slike tilpasninger skje gjennom lavere lønnsvekst i Norge enn i utlandet. I første halvdel av 1990-tallet måtte tilpasningen først og fremst tas gjennom lønnsutviklingen. Utgangspunktet for det såkalte «solidaritetsalternativet» var nettopp en inntektspolitikk som bygget
240 på moderat lønnsvekst. Med den lave lønnsveksten vi nå ser i mange land, ville en slik tilpasning ta lang tid og medført store kostnader, blant annet i form av økt arbeidsledighet. Det har mange av de gjeldsutsatte eurolandene smertelig fått erfare.

245 Heldigvis kan styrkingen av konkurranseevnen i vårt tilfelle også oppnås gjennom en svekkelse av kronen. Med dagens inflasjonsmål og flytende valutakurs er en slik tilpasning mulig.

Forbedringen av konkurranseevnen vi nå opplever, er et motstykke til den
250 svekkelsen av konkurranseevnen vi hadde i årene før. Den såkalte realvalutakursen som vises på figuren er et mål på vår konkurranseevne. Den uttrykker forholdet mellom lønninger her hjemme og i utlandet, omregnet i felles valuta. Mellom 2001 og 2013 styrket den reelle kronekursen seg med om lag 30 pst. Om lag halvparten av styrkingen skyldtes en høyere lønnsvekst i
255 Norge enn hos handelspartnerne, mens resten skyldtes en sterkere nominell krone. Også på 1970-tallet, da oljevirkomheten ble bygget opp, styrket realvalutakursen seg markert.

260 Figuren viser hvordan rammeverket vårt nå både avhjelper det konjunktuelle tilbakeslaget og legger til rette for nødvendige omstillinger. Utviklingen i realvalutakursen tilsvarer en forbedring i konkurranseevnen på 20 prosent. Det

er uten sidestykke den kraftigste medisinen vi har å by på for å få til den nødvendige omstillingen i norsk økonomi. Den er et resultat både av at partene i
265 arbeidslivet har tatt ansvar og at kronen har svekket seg raskt og mye.

Selv om forsvarsverket fungerer, kan vi ikke sitte stille.

Vår utfordring er at den sterke drahjelpen fra oljenæringen som vi har vært vant
270 til vil falle bort. Vi må skape nye arbeidsplasser som kan matche den verdiskapingen oljeaktiviteten har stått for.

Som figuren her viser, står vi overfor en strukturell utfordring. Drahjelpen fra petroleumssektoren vil falle bort. Strukturelle utfordringer krever også
275 strukturelle tiltak. Derfor vil den omstillingen vi nå står overfor være svært krevende.

Vi bruker nå finanspolitikken aktivt for å dempe tilbakeslaget i økonomien og lette nødvendige omstillinger.
280

Statsbudsjettet for 2016 er et budsjett for arbeid, aktivitet og omstilling. Det løfter aktiviteten i dag, men det handler også om fremtidens jobber. Arbeid til flere vil også bli vår viktigste jobb framover.

285 I neste uke møtes regjeringen til årets første budsjettkonferanse. Jeg kan og skal ikke forskuttere dette arbeidet, men det er verken en hemmelighet eller overraskende at trangere økonomiske tider og store utgifter knyttet til flyktningstrømmen legger beslag på betydelige ressurser.

290 Vi kommer selvsagt til å bruke penger på områder som er viktig i folks hverdag, slik vi har gjort de siste to årene. Vi har som mål om å fortsette å redusere helsekøene. Vi skal satse på eldreomsorg, kunnskap i skolen, og gode tjenester i kommunene der folk bor.

295 Men vi må også vise mer moderasjon enn vi har vært vant til. Det er opplagt at det er viktigere å sikre at folk har en jobb enn å iverksette nye, dyre prosjekter.

Jeg har møtt mange ansatte, bedriftsledere og eiere over hele landet. De har alle understreket både behovet for en kortvarig økning i aktiviteten og for å skape
300 nye jobber på lengre sikt.

Derfor vil vi prioritere satsingen på vei og bane, innovasjon og vekstfremmende skattelettelser. Det er tiltak på å få folk i arbeid. Vi er nødt til å prioritere tøffere.

305

Et mer begrenset handlingsrom vil bli brukt på vekstfremmende skattelettelser, samferdsel og innovasjon. Tiltakene vil hjelpe sysselsettingen på kort sikt. Og de vil fremme den langsiktige omstillingen vi trenger når oljenæringen ikke vil være den samme vekstmotoren fremover.

310

Andre områder vil måtte vike for jobb nummer én: Å legge til rette for flere og trygge jobber. Vi er godt i gang, men det er ingen tvil om at mye fortsatt må gjøres.

315

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Arbeidsliv, Innlegg

320

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/flere-jobber-er-jobb-nummer-en>

325

330

335